

Ойға оралған уәлі сөздер

Император Наполеон Бонапарт былай депті:

- Әскер соғыста қаза болса, оның орнын толтыруға болады, ал ақын өлсе, оның орнын толтыру мүмкін емес.

Адамды қазірде жарық дүниеге байлап тұрған бір-ақ нәрсе бар, ол - Құдайға деген сенім. Сол сенім жоғалған күні адам хайуан кебін киеді.

Өнер адамның жеке меншігі емес. Өнер - ең алдымен Құдайдың қазынасы. Құдайдың назары түскен адамның бойына ғана өнер дариды. Сондықтан өнер - Құдайдың адамзат баласына тарту еткен ең асыл сыйы.

Құдайдың қазынасы - өнердің бағасын білетін халық үшін ғана өркениеттің ізгілікті қақпасы ашылады. Ал Құдайдың қазынасының бағасын білмейтін халық Ұлы Жаратушының ақ жолынан адасып, бақытсыздыққа ұшырайды.

Қазақтың баласы не себепті өмір бақи мейірімді, ата-анасын мүлтіксіз тыңдайтын болған? Бұл сұрақтың жауабы мынада: қазақтың қатындары бағзы заманнан балаларын туысымен қойнына алып жатқан, тіпті балдырған жасына дейін анасының бауырында жатқан бала аса мейірімді болатыны шындық.

Бірде жеңілтек қыз данагөйге келіп: - Көп қызбен ашына болған жігіт жақсы да, көп жігітпен ашыналық қатынас жасаған қыз неге жаман болады? - деп сұрақ қойыпты. Сонда данагөй оған: - Кез келген құлыпты аша алатын кілт - жақсы, ал кез келген кілтке ашыла беретін құлып - жаман, - депті.

Мәдениеттіліктің қайнар бұлағы - білім. Ал білімнің бастау көзі - кітап. Сондықтан жұмыстан қол босағанда кітап оқу керек.

Француз халқының философы һәм жазушысы Дидро (1713-1784): «Кітап оқуды мүлдем доғарғанда адамның ақыл-ойы да таусылады» деген екен.

«Әзіл» деген сөзде «ә» әрпінен кейін «зіл» деген сөз бар. Сондықтан еш адаммен орынсыз әзілдесудің қажеті жоқ. Себебі тіпті сыпайы досың да шамына тиетін сөз айтсаң, оның сырты кешірімді болғанымен, наласы ішінде қалады. Асылы, жамандық әзілден басталатынын білген жөн.

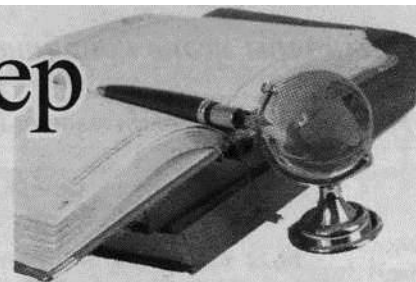
Аққудың көзінен жас шықпайды. Бұл - табиғи шындық. Алайда бір ақын: «Аққудың көз жасындай көлге тамған» деп жырлаған екен. Әрине, мұнда ақын өзінің шабыт қуатымен оқырманды баурап, өтірікке сендірмек болған сияқты.

Ақ пейілсіз жүрек - қанды айдап жүргізетін сорғы сияқты құрал.

Баянаула өңірі - алтын білезік бетіндегі жарқыраған жауһар тастай жайнаған табиғаты ерекше көркем әрі даңқты біртуар ақылгөй, білімдар, ділмар перзенттерімен аты шыққан жер жаннаты.

Шындық - өзгермейтін, шірімейтін, мәңгі-бақи жасайтын жалғыз құдірет.

Ерлі-зайыптылардан бір-біріне жақын адам жоқ. Өйткені олардың қаны мен қаны, жаны мен жаны араласқан бір

бүтін, ал барлық басқалары сандырақ, былшыл, бос қиял.

Егер «қазақ» деген этноним нақты «қарақшы», «кезбе», «қашқын» деген мағыналарды білдірген болса, онда 1465 жылы Керей мен Жәнібек құрған мемлекеттің атауы «қазақ хандығы» деп аталмаған болар еді.

Өзі тойса да, көзі тоймайтын түйені түгімен, вагонды жүгімен жұтатын жалмауыз шенеуніктердің көбеюіне берік тосқауыл қою барлық ресми деңгейдегі биліктің басты міндетіне айналмай, сыбайлас жемқорлық мүлдем жойылмайды.

Алтын - өзі шірімесе де, талай алаяқтардың басын шірететін капитал.

Әйелсіз өмір сүрген еркек - міскіннің міскіні, сондай-ақ, ері болмаған әйел де - сорлының сорлысы.

Ресми биліктің тұтқасын ұстаған әрбір шенеунік өзінің қызметінде әділ шешім қабылдайтын болса, оған ешкім пара бере алмайды. Сонда «парақор» деген сөз қазақ тілінде қолданыстан шығып қалатыны - айқын шындық.

Көбіне адамның байлығы неғұрлым көбірек болса, соғұрлым оның байлықты көздеген тойымсыздық сезімі артып, нысабы азаяды. «Дәніккеннен құныққан жаман» деген осы. Асылы, байлыққа мейлінше

дәнігу адамды қылмысқа итермелейтінін естен шығармау керек.

Қазақ ұлтжанды болмайынша, ұлт пен ұрпақтың келешегі күңгірт болары күмәнсіз.

Қарапайымдылық - ең алдымен білімділіктің белгісі. Білімсіз адам «мен бәрін білем, менікі жөн» деп менменшіл келеді. Сондықтан білімсіз адамға байлық пен мансап бітсе, өр көкіректеніп, шалқайып шыға келеді. Өкінішке қарай, еліміздегі сан салалы билік пен байлыққа қайсыбір білімсіз адамдар да ие болып отыр.

Келешекте мәңгілік елдің жұрты боламыз десек, біздің қазаққа жеке бастың пайдасын емес, ел мүддесін ойлайтын уақыт келгенін білуіміз шарт.

Арабтың әбжад жүйесі бойынша «адам» деген сөздің мағынасына 45 саны сәйкес келеді. Яғни 45 - адам сөзінің сандық мәні. Осындағы 4 пен 5 цифрлары бірікпесе, адами дәрежеге жетуге болмайды. Осыны білген данышпан Абай атамыз адамдық қасиеттерді толықтыруға арналған 45 қара сөз жазуы да тегін болмаса керек. Ал 4 пен 5 сандарының қосындысы 9 санының қасиетіне тоқталсақ, ана құрсағында нәресте тоғыз ай, тоғыз күн, тоғыз сағат мөлшерінде өсіп жетіледі. Тоғыз санының омонимі - ұзақ өмір.

Сонымен бірге, жер бетіндегі тіршілікте және адам өміріне әсер ететін тоғыз планета бар. Олардың қозғалысы жер бетіндегі бүкіл тіршілікке ықпал жасайды. Көшпелі қазақ халқының арғы ата-бабалары оны жақсы білген. Тоғызқұмалақ ойыны да сол планеталар қозғалысына сәйкес пайда болуы мүмкін.

Серік ЖАҚСЫБАЕВ,
Екібастұз қаласының
Құрметті азаматы.